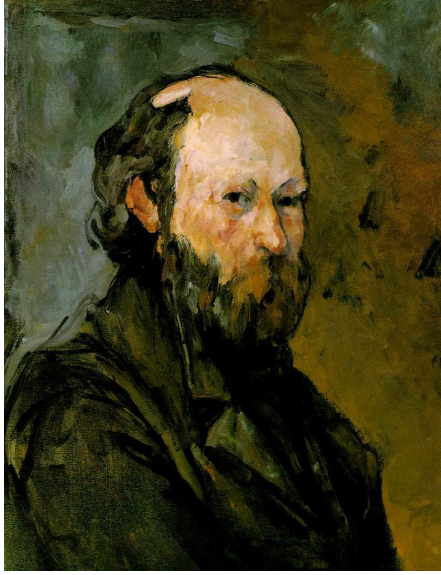
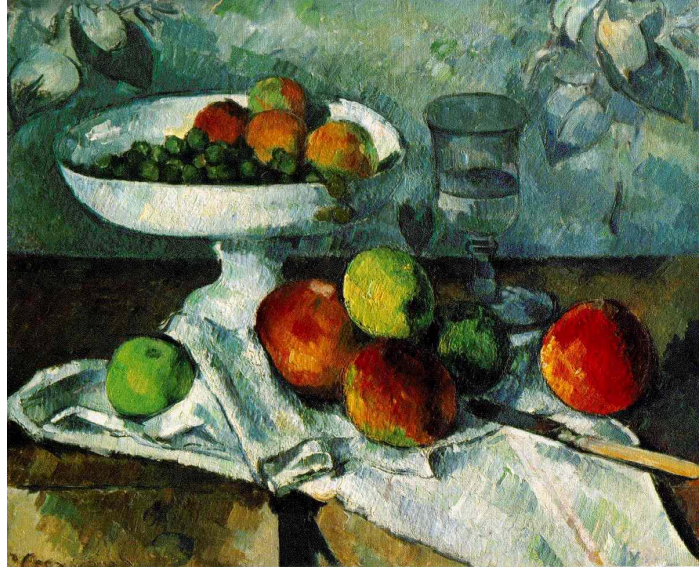

Resmin Tanrı Babası: Cezanne

Bu şekilde niteliyor Matisse ünlü ressam Cezanne'ı... Aix en Provence'deki Sainte Victorie dağının 20.yy a kaynaklık eden bir konu olacağı şeytanın bile akna gelmezdi herhalde. Tüm okulların, ekollerin ve sanat ortamının boş gevezeliklerini dışlamış kendi halinde bir ihtiyarın fırçasının ucundan dökülren renkler aydılıyordu yeni çağı..Işığın çağı... İçsel ışığın, dışsal ışığın, aklın yasalanyla donatılmış Modernizm'in ilk pınlıdan...

Cezanne, Oto-Portre

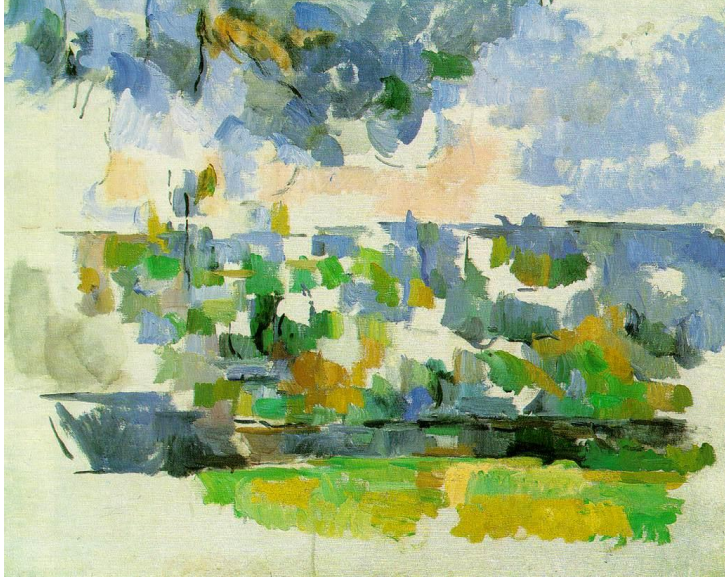
Cezanne, Kase ve Elmalar

Mistik ya da analitik kafanın kendini böylesine yakın hissettiği bir izlekti bu..Matisse'i başka, Picasso'yu başka etkilemiş ressamca bir şeylerdi olup biten.. Planlar diyordu Cezanne, uzamsal olanı betimliyordu. Renk lekeleriyle çattığı yeni bir perspektif düzen koyuyordu ortaya.. "Doğadan Poussin boyamak" diyordu yaptığına. Kompozisyondaki biçimsel ilişkilen kusursuz dengesi idi onu büyüleyen.. Bunun için Poussin'in klasik tarzda oluşturduğu matematiksel evreni kurcalıyor ve resmi insandan anndırarak salt doğaya ilişkin bir gerçekliğin ardına koyuluyordu. O güne dek anlatısal bir

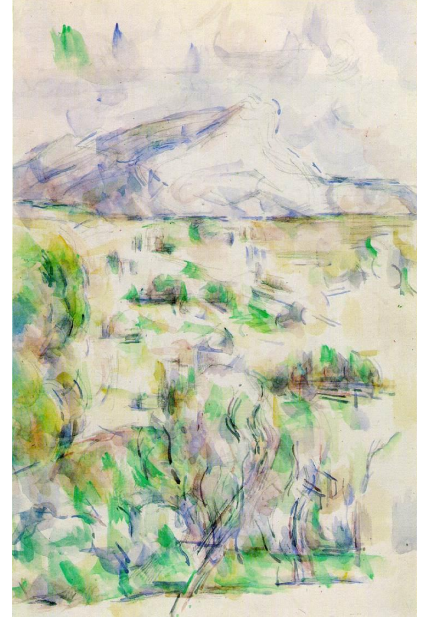

Cezanne, Saint Victoria Dağı, 1902-04

karmaşanın arkasında bir fon görevi görmüş doğa, tüm kendiliğindenliğiyle bir varlık düzeni olarak belirliyordu Cezanne'da.. Bir başkalaşım tayfinin yarattığı izlenimleri boyarken ressam, Cezanne, renklerin içine akıl koyuyordu. O, çağdaşları gibi güneşin nesnelere üzerindeki yansımalarıyla değil o yansımaların ardındaki değişmez düzenin yasalarıyla ilgileniyordu. Algı yansımalarının ötesinde varolan giz.. Gözlerimizi kamaştıran ışığı boyadığı gerçeklik...

Cezanne, Garden Louves, 1905

Cezanne, Saint Victoria Dağı, 1906

"İzm"ler Dönemi

Doğaya egemen olan aklın utkusu yankılanır böylece, birbiri ardına sıralanan "İzm"ler dönemi başlar. Renklerin ve biçimlerin kristalize edilmesiyle başlayan süreç, her şeyin yeniden organize edileceği (Re-organise) ; umut dolu bir resimsel dile dönüşecektir.

Doğadaki tüm biçimlerin temelde geometrik yasalara dayandığını vurgulayan Cezanne "Her şey koni, silindirik, küre gibi geometrik formlara indirgenebilir. Ancak bunları öğrendikten sonra her sanatçı kendi yolunu seçebilir." diyor ve ekliyordu "Renk ve desen, birbirinden ayrı şeyler değildir, resim yapıldıkça, desen çizildikçe, renk de kendi içinde uyumlaşır, çizgi belirginleşir. Renk zenginliğe, biçim tamamlık düzeyine ulaştığında, sorun çözümlenmiş demektir. Karşıt renkler ve ton ilişkileri." (s.38) Bu düşüncelerin ışığında Picasso ve Braque "Kübizm" olarak bilinen devrimci bir dönemece getirirler resim sanatını. Kübistler nesnenin salt görünen açıdan yansıtılması yerine onun üç boyutluluğunun kavranması için nesnelere parçalara ayrıştırıp yan yana ekleyerek biçimsel bir kodlama yoluna gitmişlerdir. Matisse'e gelince, bu büyük ustanın figürlerindeki biçimsellik sanki Cezanne'in "Yıkılanlar" tablosundaki kadınların bedenlerini çağırır hep. Picasso'nun ve Braque'in geometrik biçimlerle oluşturdukları kompozisyon düzeni Matisse'de renksel bir perspektife dönüşür. Çünkü Matisse, Cezanne'in imlediği derinlik anlayışını rengin kendi iç enerjisi olarak ele alır. Renk yüzeyleri şiddeti ölçüsünde planlar oluşturmuştur resim düzleminde..

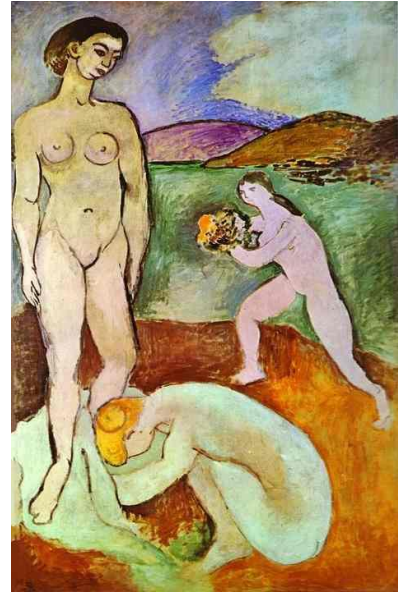
Böylesine önemli ressamın yollarını açan ve onlara kaynaklık eden Cezanne bu yüzden anlamlı bir yerdedir Resim Sanatı için. Oysa çok uzun süre dışlanmış Paris'in yapay cennetinden, o kendi gerçekliğinin peşinde güneş ışığının serildiği Patikalara yollanmış ve kehanetlerini boyamıştır tuvale. Resimsel bir yalnızlığın sarhoşluğu... Bu sarhoşluğu yakalamak için yollara düşmüş genç bir adamın kaleminden yaşlı ustanın son dönemine ilişkin önemli notlar dökülüyor önümüze, mektuplar, söyleşiler.. Emile Bernard, incelikli bir tavırla dünyadan elini etegini çekmiş bu büyük sanatçının resimle ilgili düşüncelerini alarak Cezanne'ı bugünkü kuşakların daha yakından tanımasına vesile oluyor.

Doğayı tek yol gösterici olarak tanımlarken "Zeka ürünü olmayan bir gözleme dayanmayan görüşleri bir kenara itin" der Cezanne. Doğaya, ne kuruntuyla, ne fazla içtenlikle, ne de fazla uyumlu bir gözle

yaklaşmalıdır ona göre: "Ama sanatçı model aldığı doğanın, özellikle de ifade araçlarının, az ya da çok, üzerine gitmeli, karşısına aldığı şeye egemen olabilmeli ve onu, olabildiğince mantık kurallarına uygun biçimde göstermekte direnmeli.." diye belirtir Bernard'a 1904'te gönderdiği bir mektupta. (s.64)

Cezanne, Yıkandanlar (The Bathers)

Matisse, Le Luxe-1, 1907

Doğanın rastlantısallığını ussal birtakım ilkelere dönüştürme isteği sezileniyor bu sözlerden. Ama tüm bunlara rağmen Bernard'ın resim sanatı üzerine söylediği birçok felsefi sözden rahatsız olur ve bunların yalnızca gösterişli söz yığınları olduğunu, kendisininse sanatsal söyleme bir şeyler aktararak için uğraş verdiğini belirtir.

Bunu yapmak için kendimi aradan çıkarıyorum, her şeyi resimlerimin söylemesini istiyorum. Adına doğa dediğimiz büyük kitap varken, her şeyin en güzeli olan bu sonsuz görüntü önünde ressamın sanat üretirken, düşüncelere neden gerek duyayım.. Inanın, doğa karşısında insan çocukluğunu yeniden ele geçirebilir.(s. 91)

Cezanne, L'Estaque'den iki ayrı çalışma

Cezanne'ın genç dostuna bunları söylerken özellikle sanatta formüllerin geçerli olamayacağını estetik güzelliğe ancak sezgi gücüyle ve kavrayış yeteneğiyle ulaşabileceğini belinmesi anlamlı görünür. Ve ekler usta: "Kurallar uygulayarak" güzele ulaşacağını sanmak gülünçtür. Bu tür kurallar, ancak sanatçının yolunu aydınlatmakta etkili olabilir: Kuralları körü körüne kopya etmek, kargaşaya ve yapaylığa yol açacaktır. Hocaların yapay ve hep yinelenen formüllerinden daha yararlı bir şey düşünemiyom ben" (s. 95) Sanat denen uzun serüvenin içsel bir ihtiyacın ürünü olduğu kabul edilip,

bu alanda sivrilmiş büyük isimlerin buldukları dönemin genel anlayışlarına, gelenekleşmiş kalıplara ve akademik söylemlere aykırı düştüğü öngörülürse Cezanne'nin ifadesi daha berraklık kazanacaktır. Zaten yaşadıkları dönemde başta eski arkadaşı Zola olmak üzere birçok kişiyle yollarını ayıran yine bu ego-santrik yapı olsa gerek.

Cezanne, Şapkalı Portre

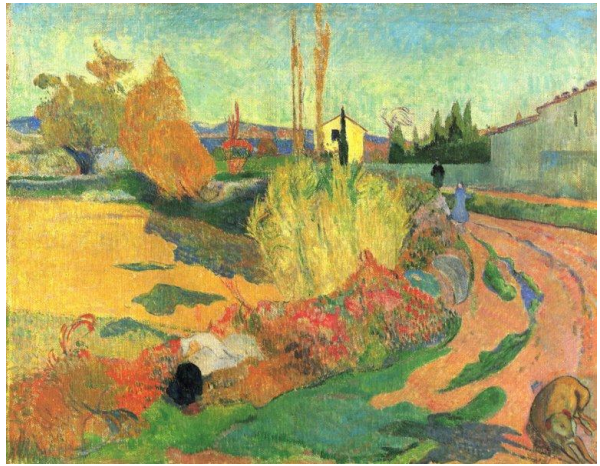

Cezanne, Geffroy'un Portresi

20. yüzyılın başlarında Fransa'da görülen sosyo-kültürel hareketliliğin, Modernizmin doğum sancılarını hissettiren bir dizi çatışkının ipuçlarını hissediyoruz bu söyleşide.. Dahası bir çok yeniliğe kaynaklık eden büyük ustanın Gauguin ve Van Gogh gibi resme yeni soluklar getirmiş çağdaşlarını ne denli amansız eleştirdiğini görüyoruz şaşalayıp. Gauguin ve Van Gogh'un gençleri zehirlediklerine inanıyor ve onların üçboyutlu bir örüntünün ötesine giderek resmi yozlaştırdıklarını ima ediyor. Kendini hayranlıkla takip eden Gauguin için bile "Beni anlamadı. Onun beni izlemesini istemedim. Resimde üçboyutun ihmal edilmesinden ve kertelemekten (graduation) yana olmadım hiç, anlamsız bir çabadır bu.. Gauguin'i ressamlar sınıfından saymam, o ancak Çin resimleri tarzında işler yapmıştır." (s. 38) der. Görülüyor ki Cezanne iflah olmaz bir 'üçboyut' savunucusudur. Söylemlerinden onun bir yönüyle de geleneklere sıkı sıkıya bağlı olduğunu görebiliyoruz.

Cezanne, Auvers'ten Görünüş

Paul Gauguin'in peyzajlarından biri

Sanatta çoğu zaman görünen odur ki, büyük yapıtlar bazen onları ortaya koyan dehanın ötesine geçebilmektedir. Bu yüzden de yaşadıkları dönemde birbirleriyle çelişen, karakter olarak çatışan birçok ismin önemli yapıtları bugün aynı paydada, geleceğin paydasında buluşabilmektedir. Yaşamın güncel sıradanlıklarından kaçıp, kendi gerçeklikleri uğruna bedel ödemiş tüm büyük ustalara yürekten bağlanmamızın farklı sebepleri var kuşkusuz. Ama onların sanatlarını boylesine büyük kılan içten bir savaşımın ürünü olması sanırım. İnsansal bir sıcaklık, zekâ yüklü bir pırıltı gözlerimizi kamaştırır... Ve yanibaşımızda kımıldayan bu yüreğe tutunup düşünmek için yaşamı, bir sebebimiz daha var şimdi... |

Rıfat ŞAHİNER

"Cezanne Üzerine Anılar/ Emile Bernard / Çeviren: Kaya Özsezgin / İmge Kitabevi Yayınları 121 S. Cumhuriyet Kitap Sayı: 479, Sayfa 3